

Život svatého Konstantina - Cyrila

Milosrdný a dobrotivý Bůh čeká na pokání lidí, aby všichni byli spaseni a došli k poznání pravdy, nechce smrti hříšnickovy, i kdyby se sebevíc oddával zlobě, ale chce jeho pokání a život. Proto nenechává lidské pokolení klesnout zemdlením a upadnout do pokušení ďábelského a zahynout, ale po všechna léta a v každý čas nepřestává nám prokazovat mnoho milosti, jak od prvopočátku, tak i posavad, napřed skrze patriarchy a Otce a po nich skrze proroky, a po těch skrze apoštoly a mučedníky a spravedlivé muže a učitele, které si vybírá z tohoto nejvyšší neklidného žití. Znáť Pán své, kteří jsou jeho, jakož řekl: Ovce mé slyší můj hlas, a já je znám a jménem je volám, a chodí za mnou a já jim dávám život věčný.

To učinil i za našeho pokolení tím, že nám ustanovil tohoto učitele, a ten osvětil náš národ, slabostí, či spíše lstí ďábelskou zatemnělý na svém rozumu, takže nechtěl chodit ve světle Božích přikázání. Život jeho i poskrovnu vyprávěný ukazuje, jakým byl, aby ten, kdo jej slyší, chce-li, jej napodobil, osvojil si čilost a zbavil se lenosti podle slov apoštolových: Buďte mně podobni jako já Kristu.

V městě Soluni byl jeden muž, urozený a bohatý, jménem Lev, který zastával úřad drungaria pod stratémem. Byl zbožný a zachovával vesměs všechna přikázání Boží jako kdysi Job. Žil se svou chotí a zplodil sedm dětí, z nichž nejmladší, sedmý, byl Konstantin filozof, náš vychovatel a učitel. Když jej matka porodila, dali ho chůvě, aby ho kojila, ale dítě nijak nechtělo přijmout cizí prs, leda matčin, dokud nebylo odkojeno. Stalo se tak Božím řízením, aby dobrá ratolest z dobrého kořene byla odkojena mlékem neposkvřeným. Potom se dobří ti rodičové z úcty k sobě shodli na tom, že již nebudou spolu obcovat, a po čtrnáct let nepřestoupili tohoto předsevzetí, ale žili v Pánu jako bratr a sestra, dokud je smrt nerozloučila. Když se muž chystal odejít na pravdu Boží, hořkovala matka tohoto dítěte a pravila: „O nic mi nejde, jedině o tohoto hochu, jak bude o něho postaráno“. A on jí řekl: „Věř mi, ženo, spoléhám na Boha, že mu dá takového otce a správce, který spravuje též všechny křesťany“. To se i stalo.

V sedmi letech dítě mělo sen a vyprávělo jej otci a matce a pravilo: „Náčelník shromáždil všechny dívky našeho města a řekl mi: Vyber si z nich, kterou chceš za ženu a pomocnici, věkem ti rovnou. Já jsem se na všechny podíval a prohlédl si je a uviděl jsem jednu krásnější než všechny ostatní, její tvář se skvěla a byla ozdobena hojně zlatými šperky a perlami a všelikou nádherou. Jméno její bylo Sofia, to jest Moudrost: Tu jsem si vyvolil“. Rodiče vyslechli tato jeho slova a pravili mu: „Synu, zachovej zákon svého otce a nezmítej naučení své matky, neboť přikázání zákona je svítlnou a světlem. Řekni Moudrosti: buď mi

sestrou a opatrnost si učíň přítelkyní. Neboť Moudrost září nad slunce, a přivedeš-li si ji, aby byla tvou chotí, zbavíš se skrze ni mnohého zla“.

Když jej dali na studia do škol, prospíval v naukách nad ostatní žáky velmi bystrou pamětí, takže budil podiv všech. Bylo zvykem, že se synové zámožných rodin bavívali lovem. Jednoho dne vyšel si Konstantin s nimi do polí a vzal s sebou svého krahujce. Sotva jej vypustil, strhl se Božím řízením vítr, uchvátil a odnesl jej. Hoch z toho upadl v tesknost a žal a dva dni nejedl. Neboť milosrdný Bůh nechtěl, aby si navykl světským věcem, a tak jej snadno ulovil svou láskou, jako kdysi Plakida ulovil na honu jelenem, tak jeho krahujcem. Hoch rozvažoval u sebe marnost tohoto života, kál se a volal: „Takový je tedy tento život, že místo radosti množí se žal? Odedneška dám se jinou cestou, lepší než tato, a nepromarním svých dnů ve shonu toho života“.

I oddal se studiu, sedával doma a učil se nazpaměť knihám svatého Řehoře Bohoslovce. Na stěně si učinil znamení kříže a napsal tento chvalozpěv: „Ó Řehoři, člověče tělem, ale duší anděle! Ačkoli byls člověk tělem, zdál se být andělem. Neboť tvá ústa jako jeden ze serafů oslavují Boha a všecek svět osvěcují naukou pravé víry. Proto přijmi i mne, jenž se tím kořím s láskou a vírou, a buď mi učitelem a světitelem“. Tak se mu zasliboval.

Ale ačkoli vnikl do mnohých jeho řečí a velikého vědění, nemohl přec porozumět hlubším místům, a upadl proto do těžkého zármutku. Byl pak tam nějaký cizinec obeznalý v gramatice. K němu tedy zašel, vrhl se mu k nohám a cele mu oddán prosil ho: „Buď tak dobrý a nauč mě umění gramatickému“. Ale on zakopal svou hřivnu a odbyl jej: „Nenamáhej se, chlapče, neb jsem se pevně zařekl, že co živ nikoho tomu učit nebudu“. Hoch však se mu opět klaněl a se slzami volal: „Vezmi si všecek můj podíl na otcovském domu, který mi patří, a nauč mě tomu“. Ale on ho nechtěl vyslyšet. I vrátil se domů a setrval na modlitbách, aby dosáhl, po čem toužilo jeho srdce. A Bůh učinil vbrzku po vůli těm, kteří se ho bojí.

Neboť o jeho kráse a moudrosti a pilném studiu, jež bylo v něm hluboce zakořeněno, slyšel císařský správce, takzvaný logothet, a ten poslal pro něho, aby se učil s císařem. Když to hoch uslyšel, s radostí se vydal na cestu, a na cestě poklekl a modlil se takto: „Bože otců našich a Pane milosrdenství, jenž jsi vše stvořil slovem a moudrostí svou, člověka jsi učinil, aby vládl všem věcem tebou stvořeným, dej mi moudrost přebývající v blízkosti tvých trůnů, abych porozuměl, co se tobě líbí, a byl jsem spasen. Jsem služebník tvůj a syn tvé služebnice“. A k tomu odříkal ostatek modlitby Šalomounovy, načež vstal a řekl: „Amen“.

Když přišel do Cařihradu, svěřil jej učitelům, aby se u nich učil. I naučil se ve třech měsících gramatice a potom se věnoval dalšímu studiu. Osvoji si Homéra a geometrii a u Lva a Fotia dialektiku a všechny nauky filozofické, mimoto též rétoriku a aritmetiku, astronomii a muziku a všechny ostatní řecké studijní obory. Tak si je všechny osvoji, jak by si byl mohl kdo osvojit jen jeden z nich. Neboť s bystrostí se u něho pojila píle a jedna druhou překonávala, tím se vědy a umění jen zdokonalují. Více však než učenost dával najevo dobré chování. Hovořival s těmi, s nimiž to bylo prospěšnější, a vyhýbal se druhům uhýbajícím na scestí. Jedině to měl na mysli, jak by zaměnil věci pozemské za nebeské a uletěl z toho těla a žil s Bohem.

Když logothet viděl, jaký je, dal mu moc nad svým domem a možnost vcházet volně do císařského paláce. Jednou se ho otázal: „Filozofe, rád bych věděl, co je to filozofie“. On řekl hned s pohotovostí: „Poznání věcí božských i lidských, nakolik se může člověk přiblížit Bohu, neboť učí člověka, aby byl svými skutky obrazem a podobenstvím toho, který ho stvořil“. Proto si ho tento muž, tak mocný a vážený, ještě víc oblíbil a ustavičně se ho na vše dotazoval. A on mu vyložil nauku filozofickou a v málo slovech mu objasnil veliké záhady.

Čím víc se líbil Bohu pro svou čistotu, v níž žil, tím milejší se stával všem. A logothet mu prokazoval všelikou vážnost a úctu, a nabízel mu mnoho zlata, jehož on však nepřijal. Jednou mu řekl: „Tvá krása a moudrost mě neobyčejně pudí k tomu, abych tě miloval. Hle, mám duchovní dceru, které jsem byl kmotrem na křtu, krásnou a bohatou a ze vznešeného a mocného rodu. Chceš-li, dám ti ji za ženu. Od císaře dostaneš hned teď vysokou hodnost a knížectví a ještě víc můžeš očekávat, takže co nevidět budeš stratégem...“ Filozof mu odpověděl: „Veliký to zajisté dar pro ty, kdo po něm touží, ale mně není nic milejšího než učení. Až jím nabudu vzdělání, chci hledat čest a bohatství po svém praotci“. Když logothet uslyšel jeho odpověď, šel k císařovně a řekl: „Tento mladý filozof nemá rád tento život, ale nepouštějme ho z našeho okruhu, ale udělejme mu tonzuru ke kněžství a dejte mu úřad, ať je bibliotékářem u patriarchy při chrámu svaté Trojice. Snad alespoň tak jej udržíme“.

Tak s ním i učinili. Avšak sotva jen docela málo s nimi pobyl, odešel na Úzké moře a skryl se potají v klášteře. Šest měsíců ho hledali a jen stěží jej našli, nemohli ho však přimět k tomu, aby se vrátil k témuž úřadu. Uprosili ho tedy, aby převzal profesorskou stolicí a vyučoval filozofii tuzemce i cizince se vší oficiální podporou. I ujal se toho

Stalo se, že patriarcha Jan dal podnět ke kacírství tím, že hlásal, aby se neprokazovala úcta svatým obrazům. I sešel se sněm a usvědčil jej, že nemá

pravdu, a zahnali jej ze stolce. Tu on řekl: „Násilím mě svrhli, ale nepřemohli mě v hádce, neboť nikdo nedovede čelit mým důvodům“. Císař s patriciji ustanovil filozofa a poslal jej k němu a řekl: „Dovedeš-li tohoto mladíka porazit v hádce, dostaneš nazpět svůj stolec“.

Když patriarcha uzřel filozofa mladého tělem, aniž tušil, jak starý rozum je v něm, i ty, kteří byli poslaní s ním, řekl jim: „Vy nejste hodni mého podnoží, jak se mám já s vámi přít?“ Filozof mu na to odvětil: „Neulpívej na lidském obyčeji, ale hled' na přikázání Boží. Vždyť jako tys od Boha vytvořen z hlíny a duše, tak i my všichni. Patř tedy, člověče, na hlínu a nevypínej se“. Opět namítl Jan: „Není správné hledat kvítky na podzim ani hnát starce do boje jako nějakého jinocha Nestora“. Filozof mu na to odpověděl: „Sám proti sobě nalézáš důvody. Pověz, v kterém věku je duše silnější než tělo?“ On na to: „Ve stáří“. Filozof řekl: „Do jaké pŕtky tě vháníme, tělesné, či duševní?“ On řekl: „Duševní“. Na to filozof odpověděl: „Tak to ty budeš nyní silnější. Proto nám nepovídej taková přísloví. Ani tedy kvítky nehledáme, ani tě neženeme do boje v nepravý čas“.

A tak se stařec zastyděl a obrátil řeč jinam: „Pověz mi, mládenče, jak to, že my se kříži, je-li rozbit, ani neklaníme, ani ho nelíbáme, vy se však nehanbíte klanět obrazu, i když je na něm namalováno poprsí?“ Filozof odpověděl: „Kříž má totiž čtyři části, a ubude-li jediná jeho část, již nemá svou podobu, kdežto obraz (ikona) nám tváří ukazuje podobu toho, kvůli němuž byl namalován, takže kdo naň patří, nevidí tvář lví nebo rysí, ale podobu toho prvního“. Stařec namítal dále: „Jak to, že se klaníte kříži i bez nápisu, ačkoli byly i jiné kříže, ale není-li na obraze napsáno jméno světce, kterého má představovat, tu mu úctu neprokazujete?“ Filozof odpověděl: „To proto, že každý kříž má podobný tvar jako kříž Kristův, obrazy však nemají všechny jednu podobu“. Stařec pravil: „Bůh řekl Mojžíšovi: „Neučiníš si všelikého obrazu. Proč si je tedy činíte a klaníte se jim?“ Filozof mu odpověděl: „Kdyby byl řekl: Neučiníš si nižádného obrazu, právem bys to namítal. Ale Bůh řekl: ne všelikého, to jest nedůstojného“. Proti tomu nemohl stařec nic namítat a zmlkl zahanben.

Potom Agaréni, zvaní Saracéni, podnítli rouhání proti jedinému božství svaté Trojice a pravili: „Kterak vy křesťané, přestože se domníváte že jest jeden Bůh, rozdělujete jej na tři, když tvrdíte že jest Otec i Syn i Duch? Můžete-li to jasně vyložit, tedy pošlete muže, který dovede o tom promluvit a naše námitky vyvrátit“. Filozofu bylo tehdy čtyřadvacet let. Císař svolal poradní sbor, pozval ho a řekl mu: „Slyšíš, filozofe, co mluví nečistí Agaréni proti vaší víře? Nuže, jsi sluhou svaté Trojice a jejím učedníkem, jdi a postav se jim na odpor, a Bůh, dovršitel každé věci, v Trojici velebný Otec, Syn a Duch svatý, dej tvým slovům milost a sílu a učin' tě druhým novým Davidem, jenž zvítězil třemi

kaménky nad Goliášem, a přiveď tě nazpět k nám, uznaného za hodna království nebeského“. Když to vyslechl, řekl: „Rád tam půjdu pro víru křesťanskou. Vždyť co je mi na tomto světě sladšího, než pro svatou Trojici být živ a umřít?“ Přidělili mu tedy tajemníka Georgia a poslali je tam.

Když tam dospěli, spatřili podivné a ošklivé věci od nich tam zhotovené, které vytvořili na potupu a posměch všem křesťanům žijícím na onom místě a nemálo je tím sužovali. Byly tam totiž namalovány zvenčí na dveřích všech křesťanů obrazy ďáblů, jimiž je chtěli ohromit a pohanět. I otázali se filozofa: „Můžeš poznat, filozofe, co je to za znamení?“ On řekl: „Vidím podoby démonů a mám za to, že tu uvnitř žijí křesťané, oni nemohou s nikým žít a utíkají pryč od nich, a kde toho znamení zvenčí není, tam jsou s nimi uvnitř“.

Při obědě seděli Agaréni, moudří a vzdělaní muži, zběhlí v geometrii a astronomii i v ostatních vědách, a zkoušeli ho a kladli mu otázky. Pravili: „Vidíš, filozofe, ten úžasný div, jak boží prorok Mohamed, který nám od Boha přinesl blahou zvěst, obrátil množství lidu? A my všichni se držíme jeho zákona a v ničem ho nepřestupujeme, ale vy křesťané, kteří se držíte zákona vašeho proroka Krista, tak se chováte a děláte, jak se komu z vás zlíbí, ten tak, onen onak“. Na to filozof odpověděl: „Náš Bůh je jako hlubina mořská. Prorok dí o něm: Rod jeho kdo vypoví? Neboť život jeho bude vzat ze země. Proto se mnozí pouštějí na tuto hlubinu, aby jej hledali. Silní duchem ji přeplavou s jeho pomocí a vracejí se s bohatou kořistí, ale slabí, ježto se pokoušejí přeplout v shnilých lodičkách, jedni se potápějí a druzí stěží sotva dechu popadají zmítáni chorobnou netečností. Vaše moře je úzké a pohodlné, každý je může přeskocit, malý i velký, nevymyká se z lidského obyčeje, ale jen co může každý dělat. A pak nic vám nezakázal. Když nespoutal váš hněv a chtíč, do jaké propasti vás uvrhne! Rozumný ať uváží. Ne tak Kristus. Ten zvedá, co je těžké, zdola nahoru, vírou a Božím působením učí člověka. Jakožto tvůrce veškerenstva stvořil člověka uprostřed mezi anděly a zvířaty, řečí a rozumem jej odlišil od zvířete, hněvem pak a chtíčem od andělů, a které stránce se kdo blíží, tou se stává více účasten bytostí buď vyšších, nebo nižších“.

I tázali se ho dále: „Když je Bůh jeden, proč jej slavíte ve třech? Pověz, víš-li. Nazýváte jej otcem i synem i duchem. Když takto mluvíte, dejte mu tedy i ženu, ať se z toho naplodí mnoho bohů“. Na to filozof odpověděl: „Nerouhejte se tak bezbožně, neboť my jsme se dobře naučili od proroků a otců a učitelů slavit Trojici: Otce, Slovo i Ducha, tři osoby v jedné bytosti. Slovo pak se vtělilo v Panně a narodilo se pro naši spásu, jak i váš prorok Mohamed svědčí, když takto píše: Poslali jsme ducha svého k panně s přáním, aby porodila.

Odtud já vám podávám důkaz o Trojici“.

Poraženi těmito slovy, obrátili se k jiným věcem a pravili: „Tak jest, hosti, jak pravíš. Je-li však Kristus váš Bůh, proč nečiníte, jak přikazuje? Neboť v evangeliích je psáno: Modlete se za nepřátele a dobře činite těm, kdo vás nenávidí a pronásledují, a nastavte tvář těm, kdo vás bijí. Vy však ne tak, ale ostříte zbraň na ty, kdo vám tak činí“. Filozof na to odpověděl: „Jsou-li v zákoně dvě přikázání, o kom platí, že splnil zákon, ten, kdo zachovává jedno přikázání, či ten, kdo obě?“ Oni odpověděli: „Ten, kdo obě“. Filozof na to: „Bůh řekl: Modlete se za ty, kdo vás tupí. A dále řekl: Větší lásku než tuto nemůže nikdo projevit v tomto životě, než aby položil život za své přátele. A my to činíme za přátele, aby se zajetím těla nebyla též jejich duše zajata“.

Opět řekli: „Kristus dal daň za sebe i za jiné, proč vy se neřídíte jeho skutky? A když se tomu sami bráníte, proč aspoň za své bratry a přátele nedáváte daň takovému velkému a mocnému národu izmailskému? Žádáme toho málo, jen po jednom zlatníku, a co svět světem bude, zachováme spolu mír jako nikdo jiný“. Filozof se jich otázal: „Jestliže někdo následuje svého učitele a chce kráčet v jeho šlépějích a někdo jiný se s ním potká a odvrací jej od toho, je to jeho přítel, či nepřítel?“ Oni odpověděli: „Nepřítel“. Filozof se tázal dále: „Když Kristus dával daň, jaké bylo tehdy království, izmailské, či římské?“ Odpověděli: „Samozřejmě římské“. „Proto se nesluší“, pravil on, „nám to vyčítat, neboť všichni dáváme daň Římanům“.

Potom mu kladli i mnohé jiné otázky a zkoušeli ho ze všech věd, které sami znali, ale on jim vše vysvětlil. A když i v tom je překonal, pravili mu: „Jak to všechno víš?“ Filozof jim odvětil: „Nějaký muž nabral z moře vody a nosil ji v měšci a chlubil se před cizinci: Vidíte vodu, jakou nemá nikdo mimo mne? Namanul se však k tomu jeden muž pomořan a pravil mu: Cožpak ses zbláznil, že se chválíš jen smrdutým měšcem? A my toho máme celé moře. Tak děláte i vy. Vždyť od nás vzešla všechna umění“.

Poté aby vzbudili jeho úžas, ukázali mu nesázenou zahradu, jež občas vyrůstá ze země, a když jim vysvětlil, jak se to děje, ukázali mu zas všecko bohatství, paláce zdobené zlatem a stříbrem i drahokamy a perlami, a pravili: „Viz, filozofe, tento divuplný zázrak. Veliká je síla a mnohé je bohatství Amerumna, vladaře saracénského“. On však jim řekl: „To není žádný div. Bohu však sláva a dík, který to vše stvořil a dal lidem na útěchu, neboť jeho to jest a ne jiného“.

Naposled obrátili se ke své zlobě a dali mu pít jed. Ale milosrdný Bůh, který řekl: „I kdybyste něco smrtonosného vypili, neuškodí vám“, ochránil jej a přivedl zdravého nazpět do jeho země.

Za nedlouhý čas odřekl se zcela světského života, usadil se na jednom tichém místě a zabýval se toliko sám sebou. Nic neschovával pro zítřejší den, ale všechno rozdával chudým a starost skládal na Boha, který každého dne pečuje o všechny. Když si jednou ve svátek sluha stěžoval, že nemají nic na takový slavný den, pravil mu: „Ten, který kdysi živil Izraelity na poušti, dá pokrm i nám zde. Jdi jen a pozvi ještě aspoň pět chud'asů, a doufej v pomoc Boží“. A vsuktu, jakmile nastal čas k obědu, přinesl náhle nějaký muž nůši všelijakých jídel a deset zlatníků. I poděkoval Bohu za všechno to. Potom odešel na Olymp k svému bratru Metoději, kde počal žít a modlitby konat bez ustání k Bohu a toliko s knihami se bavit.

Přišli pak k císaři poslové od Chazarů a pravili: „Známe od počátku Boha, který je nade vším, jemu se klaníme na východ a držíme se také jiných svých obyčejů. Židé nás však přemlouvají, abychom přijali jejich víru a způsob života, kdežto Saracéni z druhé strany nám nabízejí mír a hojné dary a chtějí nás přetáhnout na svou víru, říkají: Naše víra je lepší než víra všech ostatních národů. Z té příčiny posíláme k vám, věrni starému přátelství a lásce, – neboť jste velkým národem a máte od Boha císařství –, tážeme se vás o radu a prosíme od vás nějakého učeného muže: zvítězí-li v hádce nad Židy a Saracény, přijmeme vaši víru“.

Císař jal se hledat filozofa, a když jej našel, vyložil mu chazarskou záležitost a řekl: „Jdi, filozofe, k těm lidem a sestav si pro ně odpověď a řeč o svaté Trojici s její pomocí, neboť nikdo jiný to nesvede, jak náleží“. On pravil: „Poroučíš-li, pane, pro takovou věc půjdu s radostí, pěší i bos i bez všeho, co Kristus zakázal svým učedníkům s sebou nosit“. Císař odpověděl: „Kdybys to hodlal konat ze svého rozhodnutí, tu bys mi to byl dobře řekl, ale znáš císařskou moc a důstojnost, jdi tam tedy důstojně s císařskou pomocí“.

I vydal se ihned na cestu. Když dospěl do Chersonu, naučil se tam židovské řeči a knihám a překladem osmi částí mluvnice ještě víc do ní vnikl. Žil pak tam nějaký Samaritán a přicházel k němu a disputoval s ním. Přinesl též knihy samaritánské a ukázal mu je. Filozof si je od něho vyprosil, zavřel se doma a oddal se modlitbám a od Boha osvícen začal číst knihy bez chyby. Když to Samaritán spatřil, zvolal hlasem velikým: „Vpravdě, kdo věří v Krista, rychle přijímají Ducha svatého a milost“. Jeho syn byl ihned pokřtěn a on sám se dal pokřtiti po něm. Našel tu také evangelium a žaltář psaný syrskými písmeny, a když našel i člověka mluvícího touto řečí, hovořil s ním a osvojil si smysl té řeči, rozlišil srovnáváním se svou mluvou písmena, samohlásky a souhlásky a po vytrvalých modlitbách k Bohu začal číst a vykládat, takže mnozí se tomu divili a chválili Boha.

Když slyšel, že svatý Kliment posavad leží v moři, pomodlil se a řekl: „Důvěřuji v Boha a mám naději v svatého Klimenta, že jej najdu a vynesu z moře“. I pohnul arcibiskupa i s duchovenstvem a zbožnými muži, že vsedli na loď a vypravili se s ním na to místo. Moře se velmi utišilo, a když tam dospěli, začali kopat zpívající. Ihned tu byla veliká vůně jako z mnohého kadidla, a potom se ukázaly svaté ostatky. Vzali je s velikou uctivostí a slávou a za účastenství všech měšťanů je zanesli do města, jak je psáno v jeho Nalezení.

Tehdy chazarský vévoda přitáhl s vojskem, obklíčil křesťanské město a obléhal je. Když se o tom filozof dověděl, nelenil a šel k němu, rozmlouval s ním a poučné řeči s ním vedl, a tak jej uchlácholil. I slíbil mu vévoda, že se dá pokřtít, a odešel, aniž učinil nějaké příkoří těm lidem. Filozof se pak vrátil svou cestou. A tu, když v první hodinu konal modlitbu, přepadli jej Uhři vyjící jako vlci a chtěli ho zabít. Ale on se nezalekl ani nenechal své modlitby, toliko jen volal „Pane, smiluj se“, neboť již skončil officium. Když jej spatřili, uklidnili se na rozkaz Boží a počali se mu klanět. I vyslechli poučná slova z jeho úst a propustili jej s celou družinou.

Poté vsedl na loď a dal se na cestu do Chazarska přes Azovské jezero a Kaspijskou bránu kavkazských hor. Chazaři poslali mu v ústrety muže úskočného a vynalézavého, který se s ním dal do hovoru a pravil mu: „Proč vy máte takový zlozvyk a ustanovujete místo jednoho císaře jiného, z jiného rodu? My to však děláme podle rodu“. Filozof mu pravil: „Vždyť i Bůh místo Saula, který mu nečinil nic vhod, vyvolil Davida, jemu vyhovujícího, a jeho rod“. On řekl dále: „Nuže, jak to, že vy držíváte knihy v rukách a z nich říkáte všechna podobenství? My ne tak, ale jako bychom spolkli všechnu moudrost, vynášíme ji z prsou a nechlubíme se písmem jako vy“. Filozof mu řekl: „Na to ti odpovídám: potkáš-li nahého a on ti řekne: mám množství oděvů a zlata, uvěříš mu, když ho vidíš nahého?“ I řekl: „Nikoli“. Filozof na to: „Tak i já ti pravím. Jestliže jsi spolkl všecku moudrost, tak nám vylož, kolik rodů je do Mojžíše a kolik let panoval každý tento rod?“ Ale on nemohl na to odpovědět a zmlkl.

Když tam došel a chystal se zasednout k obědu u chagana, tázali se ho: „Jaká je tvá hodnost, abychom tě posadili na patřičné čestné místo?“ On řekl: „Děda jsem měl velikého a velmi slavného, stával blízko císaře, ale svévolně odvrhl slávu mu danou a byl vyhnán. Odešel do cizí země a zchudl, a tam mě zplodil. Já tedy hledám někdejší hodnost dědovu a jiné se mi nepovedlo získat. Jsem totiž vnuk Adamův“. Oni odpověděli: „Mluvíš důstojně a správně, hosti“. A od té chvíle počali mu prokazovat víc úcty.

Chagan se chopil číše a pravil: „Pijme ve jméno jediného Boha, který stvořil

všechno tvorstvo“. Filozof se také chopil číše a pravil: „Piju ve jméno jediného Boha a jeho Slova, jímž stvořil všechno tvorstvo a jímž nebesa jsou utvrzena, i oživujícího Ducha, jímž všechna síla jejich trvá“. Chagan mu odvětil: „Říkáme všechno stejně, jen v tom se různíme: vy oslavujete Trojici, my však Boha jediného podle Písma“. Filozof řekl: „Písmo hlásá Slovo i Ducha. Prokazuje-li někdo úctu, ale tvého slova a ducha v úctě nemá, jiný však má v úctě všechny tři, který z obou je uctivější?“ On řekl: „Který má v úctě všechny tři“. Filozof mu na to odvětil: „Proto i my činíme víc, že to osvědčujeme skutky a posloucháme proroky. Neboť Izaiáš řekl: Slyš mě, Jákože Izraeli, jehož já volám, já jsem prvý a já jsem na věky, nyní mne poslal Pán a Duch jeho“.

Židé pak, kteří stáli okolo něho, pravili mu: „Nuže pověz, jak může ženská osoba vměstnat do svých útrob Boha, na nějž nemůže ani popatřit, neřku-li jej porodit?“ Filozof ukázal prstem na chagana a jeho prvního rádce a řekl: „Řekne-li kdo, že první rádce nemůže chagana pohostit, a řekne-li dále: poslední otrok jeho může chagana i pohostit, i čest mu prokázat, jak ho mám nazvat, povězte mi, pomateným, či rozumným?“ Odpověděli mu: „Ó velmi pomateným“. Filozof jim pravil: „Co je z celého viditelného tvorstva nejvznešenější?“ Odpověděli mu: „Člověk, neboť je stvořen podle obrazu Božího“. Opět pravil jim filozof: „Nejsou tedy pitomí ti, kteří praví, že se Bůh nemůže vměstnat do člověka? A on se přece vměstnal i v keř i v oblak i v bouři a dým, když se zjevil Mojžíšovi a Jobovi. Jak by byl mohl léčit někoho jiného než toho, kdo byl nemocen? Propadlo-li tedy lidské pokolení zkáze, od koho jiného by se mu mohlo dostat obnovy, ne-li od samého tvůrce? Odpovězte mi: Cožpak lékař, chce-li přiložit náplast nemocným, přiloží ji na strom či na kámen? A dokáže tím člověka vyléčit? A proč Mojžíš vztáhl ruce a Duchem svatým řekl ve své modlitbě: V hromobití kamenném a hlasu polnice již se nám nezjevuj, Hospodine milosrdný, ale odejmi hříchy naše a usídli se v našem nitru? Neboť tak praví Akvilas“. Tak se rozešli od oběda a určili den, kdy si o tom všem pohovoří.

Filozof opět usedl s chaganem a pravil: „Jsem tu jistě mezi vámi jediný člověk bez příbuzenstva a přátel a disputujeme o Bohu, v jehož rukou je všechno, i naše srdce. Ať tedy za tohoto našeho rozhovoru ti z vás, kteří jsou mocni ve slovech, vysloví svůj souhlas s tím, čemu rozumějí, a čemu nerozumějí, ať se otáží a my jim to vyložíme“. Židé na to odpověděli: „I my zachováváme v Písmu slovo a ducha. Pověz nám, který zákon dal Bůh lidem dřív, Mojžíšův, či ten, který vy zachováváte?“ Filozof řekl: „Ptáte se proto, že vy zachováváte první zákon?“ Odpověděli: „Ovšem, poněvadž třeba zachovávat ten první“. Filozof řekl: „Chcete-li zachovávat první zákon, pak se naprosto vzdejte obřízky“. Oni pravili: „Co tím chceš říci?“ Filozof řekl: „Povězte mi bez okolků: byl dán

první zákon v obřízce, či v neobřízce?“ Odpověděli: „Myslíme, že v obřízce“. Filozof řekl: „Cožpak nedál Bůh, po přikázání a pádu Adamově, ještě dříve zákon Noemovi a nenazval ten zákon úmluvou? Vždyť přece řekl k němu: Hle, já učiním s tebou a s potomstvem tvým a s veškerou zemí úmluvu svou sestávající z trojího přikázání; a dál: Jezte všechno, i travnaté byliny, cokoli je pod nebem a cokoli na zemi a cokoli ve vodách, toliko masa s krví, v níž je život, nejezte; a dále: Kdo proleje krev člověka, buď prolita jeho vlastní krev místo ní. Proč tedy proti tomu tvrdíte, že zachovávejte první zákon?“ Židé mu odpověděli: „Zachováváme první zákon Mojžíšův, ale tento Noemův nenazval Bůh zákonem, ale úmluvou, tak jako rozkaz již dříve daný člověku v ráji, kdežto Abrahamovi daný nazval jinak, obřízkou, a ne zákonem. Něco jiného je zákon a něco jiného úmluva, a Stvořitel obojí nazval rozdílně“. Filozof jim odpověděl: „Na to já vám řeknu tolik: že úmluva se nazývá zákonem, neboť Bůh řekl Abrahamovi: Dám svůj zákon ve vašem těle, a nazval to také znamením: aby bylo mezi mnou a tebou. A týž Bůh volá opět k Jeremiášovi: Poslouchej této úmluvy, a k mužům Judovým a těm, kteří žijí v Jeruzalémě, dí, promluvíš a řekneš jim: Takto mluví Pán Bůh Izraelův: Proklet buď člověk, který neposlouchá slov této úmluvy, kterou jsem přikázal vašim otcům v den, kdy jsem je vyvedl ze země egyptské“. Židé na to odpověděli: „I my trváme na tom, že se zákon nazývá též úmluvou. A všichni, kdo zachovávali zákon Mojžíšův, zalíbili se Bohu, a i my, kteří jej zachováváme, doufáme, že to platí též o nás, ale vy jste si stanovili jiný zákon a šlapete po zákonu Božím“. Filozof jim pravil: „Jednáme správně, neboť kdyby Abraham nebyl přijal obřízku, ale držel se úmluvy Noemovy, nebyl by býval nazván přítelem Božím.

Ani Mojžíš, když potom později napsal zákon, nedržel se prvního. Stejně činíme i my podle jejich příkladu a zachováváme zákon, který jsme od Boha přijali, aby Boží přikaz zůstal pevný. Vždyť když dal Bůh Noemovi zákon, neřekl, že dá ještě nějaký jiný, ale že potrvá v duši živé na věky, ani podruhé, když dával příslibení Abrahamovi, neoznámil mu, že dá jiné Mojžíšovi. Jak tedy vy zachováváte zákon? A Bůh Ezechielem volá: Změním jej a dám vám jiný zákon. Jeremiáš pak dí zjevně: Hle přicházejí dny, praví Hospodin, a ujednám s domem Judovým a domem Izraelovým novou úmluvu, ne podle úmluvy, kterou jsem ujednal s vašimi otci za dnů, kdy jsem je ujal za ruku, abych je vyvedl ze země egyptské, poněvadž ani oni nezůstali věrni mé úmluvě. I pojal jsem k nim nenávist. Neboť to je má úmluva, kterou ujednám s domem izraelským po oněch dnech, řekl Hospodin: Dám své zákony do jejich myšlenek a do jejich srdcí je napíšu a budu jim Bohem a oni budou mi lidem. A opět týž Jeremiáš dí: takto praví Hospodin: Zastavte se na cestách a vizte, a tažte se na věčné stezky Páně a vizte, která cesta je pravá, a po ní chod'te a naleznete očištění pro své duše. I řekli: Nepůjdeme. Ustanovil jsem nad vámi strážce,

slyšte hlas polnice. I řekli: Nechceme slyšet. Proto uslyší pohané a ti, kdo u nich pasou stáda. A hned dále: Slyš, země, hle, já uvedu zlo na tento lid, ovoce to jejich odvrácení, poněvadž mých slov nedbali a zákon můj, který hlásali proroci, zavrhli. Že však zákon přestává, dokážu vám jasně nejen tímto jediným způsobem, ale i mnohými jinými důkazy a z proroků“.

Židé mu odpověděli: „Každý Žid to ví, že se tak opravdu stane, ale čas pomazaného posud nepřišel“. Filozof jim řekl: „Proč se na to odvoláváte, ačkoli vidíte, že Jeruzalém je rozbořen a že oběti přestaly a vše se naplnilo, co o vás proroci předpověděli? Vždyť Malachiáš volá zřejmě o vás: Nemám ve vás zalíbení, praví všemohoucí Pán, oběti z vašich ruk nepřijmu, poněvadž mé jméno je oslavováno u národů od východu slunce až na západ a na každém místě se mému jménu přináší čistá oběť, neboť veliké je mé jméno u národů, praví všemohoucí Pán“. Oni řekli: „Aj, co pravíš! Všechny národy budou v nás požehnány a obřezány v městě Jeruzalémě!“ Filozof řekl: „Kterak tedy Mojžíš praví: Poslechnete-li a uvolíte se ve všem zachovávat zákon, budou vaše hranice od Rudého až po moře Pelištejské a od pouště po řeku Eufrat? My národové však docházíme požehnání v semeni Abrahamově, jež vzešlo z kořene Jesse a bývá nazýváno očekáváním národů a světlem celé země i všech ostrovů. A proroci slávou Boží osvětlení zdaž nevolají mocně po tomto zákonu a místě? Zachariáš dí: Raduj se velmi, dcero Sionská, hle, tvůj král přichází k tobě tichý, sedící na oslím hříběti, zrozeném z podjařmenice. A dále: Rozdrtí oruží Efremu a koně z Jeruzaléma a bude zvěstovat pokoj národům, a moc jeho od kraje země až na konec světa. Jákob pak řekl: Nebude chybět kníže Judovi ani vůdce z ledví jeho, dokud nepříjde ten, jemuž to přísluší, a ten jest očekáváním národů. Vidíte, že to vše je skončeno a naplněno, koho jiného čekáte?

Daniel zajisté poučen andělem řekl: Sedmdesát neděl do Krista Vůdce, to jest čtyři sta devadesát let, aby bylo zpečetěno vidění a proroctví. Jaké myslíte, že bylo železné království, o kterém se Daniel zmínil při soše?“ Odpověděli jemu: „Římské“. Filozof se jich otázal: Kdo je ten kámen, který utrl z hory bez lidské ruky?“ Odpověděli: „Pomazaný“. A dále řekli: „Vyvodíme-li z proroků i z jiných věcí, že už přišel, jak ty pravíš, jak to že římské království doposud drží svou moc?“ Filozof odpověděl: „Nedrží, neboť už pominulo, stejně jako ostatní podle předobrazu sochy. Vždyť naše království není římské, nýbrž Kristovo, jak řekl prorok: Bůh nebeský vzbudí království, jež na věky nezahyne, a království jeho nebude jinému lidu ponecháno. Potře a rozvěje všechna království, ono však zůstane na věky. Což to není křesťanské království, které se nyní nazývá Kristovým? Ale Římané se oddávali modloslužbě. Tito však, kteří kralují ve jménu Kristově, jsou ten z toho, onen z onoho národa a plemene, jak též naznačuje prorok Izajáš, když k vám praví:

Ostavili jste své jméno na prokletí mým vyvoleným a vás pobije Hospodin, ale těm, kdo jemu slouží, bude dáno nové jméno, které bude blahoslaveno po celé zemi, neboť budou blahoslaviti pravého Boha, a ti kteří přísahají na zemi, budou přísahat při Bohu nebeském. Cožpak se nesplnily předpovědi všech proroků řečené zřejmě o Kristu? Neboť Izajáš líčí jeho zrození z Panny, když praví takto: Hle, Panna počne v životě a zrodí syna, a nazvou jeho jméno Emanuel, což se vykládá »s námi Bůh«. A Micheáš řekl: A ty, Betléme, země Judova, nejsi nijak nejmenší mezi vladaři Judovými, neboť mi z tebe vzejde vůdce, který bude vládnout mému lidu izraelskému, jeho původy jsou od počátku ode dnů věčnosti. Proto vydá ji až do času, kdy pracující ku porodu porodí. Jeremiáš pak dí: Ptejte se a vizte, zda porodila hochu, poněvadž den ten je veliký jako žádný jiný, a doba úzkostná bude to pro Jakuba, ale bude od toho vysvobozen. A Izajáš dí: Dřív než pocítila bolesti, porodila, dřív než došlo k rození, unikla trýzni a porodila hochu“.

Židé namítali dále: „My jsme ze Sema, požehnané je potomstvo, požehnaní otcem Noemem, vy však nejste“. I to jim vyložil: „Požehnaní vašeho otce není nic jiného než jen chvála Boha, jeho však (Sema) se nic netýká, neboť zní takto: Požehnan buď Hospodin, Bůh Semův“. K Jafetovi však, od něhož my pocházíme, řekl: „Ať Hospodin rozjaří Jafeta a ať obývá ve stanech Semových“. A pak jim podával důkazy z proroků a z jiných knih a nenechal jich, dokud sami neřekli: „Tak tomu jest, jak ty pravíš“. Opět pak řekli: „Jak to, že vy, kteří máte naději v člověka, děláte, jako byste byli požehnaní, ale Písmo takového člověka proklíná?“ Filozof odpověděl: „Cožpak David je proklet, či požehnan?“ Řekli: „Ba velmi požehnan“. Na to filozof: „Nuže, i my doufáme v téhož jako on. Neboť řekl v žalmech: Člověk zajisté mého pokoje, v něhož jsem doufal. Člověk ten jest Kristus Bůh. Toho však, kdo doufá v pouhého člověka, pokládáme i my za prokletého“.

Opět mu předložili jinou záhadu: „Jak to, že vy křesťané zamítáte obřízku, ačkoli Kristus ji nezavrhl, ale naplnil podle zákona?“ Filozof odpověděl: „Ten ovšem, který dříve byl, řekl Abrahamovi: To buď znamením mezi tebou a mnou, splnil ji při svém příchodu, ježto měla platnost od onoho času až po něho, ale nedovolil jí dále trvat, nýbrž dal nám křest“. Oni řekli: „Proč se tedy dřív jiní líbili Bohu, ač nepřijali toto znamení, ale znamení Abrahamovo?“ Filozof odpověděl: „O nikom z nich není známo, že by měl dvě ženy, leda o Abrahamovi, proto mu obřezává ten úd a stanoví mez, která by se dále již nepřestupovala, ale první manželství Adamovo dává ostatním za příklad, aby se jím řídili. Podobně učinil i Jakubovi tím, že ochromil žílu jeho stehna, poněvadž pojal čtyři ženy. Ten pochopil příčinu, proč mu to učinil a proč nazval jméno jeho Izrael, to jest, »rozum patřící na Boha«, neboť již, jak

se zdá, s ženou neobcovoval. Abraham to však nepochopil“.

Opět se ho tázali Židé: „Proč vy se klaníte modlám a tváříte se, jako byste se tím líbili Bohu?“ Filozof odpověděl: „Napřed se naučte rozlišovat názvy, co je ikona (obraz) a co je idol (modla), a toho si povšimněte a nenapadejte křesťany, neboť ve vašem jazyku se nachází pro tento »obraz« deset slov. Ale i já se vás zeptám: Byl to obraz stánku, jaký Mojžíš viděl na hoře a snesl dolů, nebo zhotovil uměle obraz obrazu, podobný obraz, neobyčejný svými sponami a kožemi a srstmi a cheruby? Poněvadž to tak učinil, řekněme snad proto, že vy uctíváte a se klaníte dřevu a kožím a srstem a ne Bohu, který tehdy dal takovýto obraz? Totéž platí i o chrámu Šalomounově, poněvadž měl obrazy cherubů a andělů a mnohé jiné podoby. Tak i my křesťané děláme obrazy těch, kteří se zalíbili Bohu, a uctíváme je a tím odlišujeme, co je dobré, od obrazů démonských, neboť Písmo haní ty, kdo obětují své syny a dcery a zvěstují hněv Boží, jinde zase chválí ty, kdo obětují své syny a dcery“.

Pravili opět Židé: „Cožpak vy se neprotivíte Bohu, když jíte vepřovinu a zaječinu?“ I odpověděl jim: „První úmluva však přikazuje: Jezte všechno jako byliny travné, neboť čistým je všechno čisté, poskvrněným však i svědomí je poskvrněno. Vždyť Bůh praví v knize Stvoření: Hle, všechno je velmi dobré. Pro vaši chtivost však něco málo z toho vyloučil, neboť řekl: Jedl Jákob a nasýtil se a odpadl milovaný. A jinde: Zasedl lid, aby jedl a pil, a vstal, aby hrál“.

Uvedli jsme zde z mnohého zkráceně jen tolik na památku. Kdo by si však přál tyto řeči vyhledat v jejich úplné a pravé podobě, najde je v jeho knihách, pokud je přeložil náš učitel arcibiskup Metoděj, bratr Konstantina filozofa, který je rozdělil na osm promluv, a tam uzří sílu jeho slova a z Boží milosti jako plamen žhoucí proti odpůrcům.

Když chagan chazarský s náčelníky vyslechli všechna tato jeho sladká a případná slova, řekli mu: „Bohem jsi byl sem poslán k našemu vzdělání a od něho ses naučil všemu Písmu, všechno jsi řádně pověděl a dosyta jsi nás všechny potěšil medovými slovy svatých knih. My jsme sice lid neznalý písem, ale tomu věříme, že tys od Boha. Chceš-li však ještě víc uspokojit naše duše, vylož nám v podobenstvích po pořádku každé pravidlo, na něž se tě zeptáme“.

Když se shromáždili na druhý den, pravili mu: „Vylož nám, vzácný muži, podobenstvími a rozumem, která víra je ze všech nejlepší“. I odpověděl jim filozof: „U jednoho krále byli dva manželé ve veliké cti a neobyčejné lásce. Když však zhřešili, zahnal je a vypověděl ze země. Žili pak tam po mnoho let a zplodili dívky v chudobě. Dívky ty se scházely a radily se ve spolek, jakým

způsobem by opět nabyly dřívějšího postavení. Ten radil tak, druhý onak a jiný opět jinak. Která tedy rada má obstát? Zdaž ne ta nejlepší?“ Oni řekli: „Co tím chceš říci? Vždyť každý pokládá svou radu za lepší než cizí. Židé pokládají svou za lepší než jinou, rovněž tak Saracéni a jiní jinou. Pověz, kterou z nich máme uznat za lepší?“ Filozof řekl: „Zlato a stříbro se zkouší ohněm, lež od pravdy však člověk odlišuje rozumem. Povězte mi: Z čeho povstal první pád? Zdaž ne ze spatření sladkého ovoce a ze zatoužení po božství?“ Oni řekli: „Tak jest“. Filozof pokračoval: „Dejme tomu, že někdo bude mít potíže z toho, že se najedl medu nebo že se napil studené vody. Tu přijde lékař a řekne mu: Jen se najež mnoho medu, a vyzdravíš. A tomu, kdo pil vodu, řekne: Napij se studené vody a postav se nahý na mráz, a vyzdravíš. Druhý lékař však takto nemluví, ale nařídí opačný lék: aby místo medu pil něco hořkého a postil se, a místo studeného užil něco teplého na zahřátí. Který z těch dvou léčí rozumněji?“ Odpověděli všichni: „Ten který nařizuje opačné léky, neboť hořkostí třeba umrtvovat slastnou rozkoš tohoto života a pýchu pokorou a léčit opak opakem. Vždyť i my říkáme, že strom, který vytvoří napřed trn, později přinese sladké ovoce“. Filozof opět odpověděl: „Dobře jste to řekli, neboť zákon Kristův představuje příkrost Božího života, potom však ve věčných příbytcích přináší ovoce stonásobné“.

Jeden z nich, jakýsi rádce znající dobře všechnu zlobu saracénskou, otázal se filozofa: „Pověz mi, hosti, proč vy se nedržíte Mohameda? Vždyť on Krista v svých knihách velmi pochválil. Řekl o něm, že se narodil z panny, sestry Mojžíšovy, a že byl veliký prorok, který mrtvé křísil a všeliké neduhy velkou mocí uzdravoval“. Filozof mu odpověděl: „Ať nás rozsoudí chagan. Pověz: Je-li Mohamed prorok, jak uvěříme Danielovi? Neboť on řekl: Do Krista všechno zjevení a proroctví přestane. On se však objevil až po Kristu. Jak tedy může být prorokem? Nazveme-li ho prorokem, pak zavrhneme Daniele“. Tu řekli mnozí z nich: „Co mluvil Daniel, mluvil duchem Božím. O Mohamedovi víme všichni, že je lhář a zhoubce spásy všech, který vyblil své největší žvásty na zlobu a necudnosti“.

Prvý rádce z nich řekl přátelům Saracénům: „Tento host srazil s Boží pomocí všechnu pýchu židovskou na zem a vaši jako nečistou přehodil na onen břeh řeky“. Pravil též ke všemu lidu: „Jako dal Bůh křesťanskému císaři moc nad všemi národy a svrchovanou moudrost, tak mu dal i víru a bez ní nemůže nikdo být živ životem věčným. Bohu buď sláva na věky“. A všichni řekli: „Amen“. Filozof pak pravil se slzami ke všem: „Bratři a otcové a přátelé a dítky, tot' Bůh dal všechnen rozum i vhodnou odpověď. Je-li tu ještě někdo, kdo tomu odporuje, ať vystoupí a v hádce buď zvítězí, nebo podlehne, a kdo s tím souhlasí, ať se dá pokřtít ve jménu svaté Trojice. Nebude-li kdo chtít, já jsem prost tohoto hříchu, ale on uzří v den soudný, až zasedne »starý dnů« jako

Bůh, aby soudil všechny národy“. Oni odpověděli: „My nejsme sami proti sobě, ale pomalu, kdo může, tak poroučíme, ať se dá, kdo chce, od tohoto dne dobrovolně pokřtít. A kdo z vás se klaní na západ nebo koná modlitbu po židovsku nebo se drží víry saracénské, bude od nás ihned potrestán smrtí“.

A tak se rozešli s radostí. Bylo pak jich pokřtěno z lidu ke dvěma stům, když se zřekli pohanských ohavností a nezákonných sňatků. A chagan napsal císaři takovýto list: „Poslals nám, pane, muže který nám vysvětlil, že křesťanská víra je učením i skutky svatá. Přesvědčili jsme se, že je to víra pravá, a nařídili jsme, aby se dali dobrovolně pokřtít, a doufáme, že i my k tomu dospějeme. My všichni jsme spojenci a přáteli tvého císařství a ochotni k tvé službě, kamkoli požádáš“. Chagan vyprovázel filozofa a jal se mu nabízet mnohé dary, ale on jich nepřijal, ale řekl: „Dej mi řecké zajatce, kolik jich zde máš. To mi je milejší než všechny dary“. Posbírali jich do dvou set a dali jemu. I vydal se s radostí na svou cestu

Když došli do bezvodé pustiny, nemohli vydržet žízní. Nalezli sice vodu ve slatině, ale nebyla k pití, neboť byla jako žluč. Všichni se rozešli hledat vodu. Tu řekl filozof bratru Metoději: „Už nesnesu té žízně, naber této vody. Jistěže ten, jenž kdysi změnil Izraelitům hořkou vodu v sladkou, učiní to i nám na útěchu“. Když ji nabrali, shledali, že je sladká a jako medová a studená. Napili se a slavili Boha, který činí takové věci svým služebníkům.

V Chersonu večerel filozof s arcibiskupem a přitom mu pravil: „Pomodli se, otče, za mě, jak by se otec za mě pomodlil“. Když se ho někteří soukromě otázali, proč to udělal, odpověděl filozof: „Zítra jistotně od nás odejde k Pánu a opustí nás“. To se i stalo, a co řekl, se splnilo.

V národě fulském nacházel se veliký dub, pod nímž Fulští konávali své oběti. Nazývali jej jménem »alexandr« a nedovolovali ženskému pohlaví ani k němu, ani k jeho obětem se přiblížit. Když to filozof uslyšel, nelenil a vypravil se k nim, postavil se uprostřed nich a řekl jim: „Heléni propadli věčným mukám za to, že se klaněli jako bohu nebi a zemi, stvoření tak dobrému a velikému, jakpak chcete uniknout věčnému ohni vy, kteří se klaníte stromu, věci tak nicotné, určené pro oheň?“ Oni odpověděli: „My jsme to nezačali dělat teprve od nynějška, ale přejali jsme to po otcích. Tím se nám splňují všechny naše prosby, hlavně že mnoho prší. A jak my to učiníme, co se neodvážil učinit nikdo z našich? Neboť opovází-li se to kdo učinit, tu zří smrt a deště již nevidíme do skonání“. Odpověděl jim filozof: „Bůh mluví o vás v Písmě, a proč vy se ho zříkáte? Vždyť Izajáš volá od tváře Hospodinovy: Já přijdu shromáždit všechna plemena a všechny národy, a přijdou a spatří mou slávu a zanechám na nich znamení a pošlu z nich ty, kteří byli spaseni, k národům do

Tharsu a do Fulska a Ludska a Mosochu, do Thubalska, do Hellady a na daleké ostrovy, kde neslyšeli mého jména, a budou zvěstovat mou slávu v národech, praví Pán všemohoucí. A dále: Hle, já pošlu rybáře a lovce mnohé a z chlumů a ze skal kamenných uloví vás. Poznejte, bratři, Boha, který vás stvořil. Hle, evangelium nového zákona Božího, v němž jste byli pokřtěni“. Takto je přemluvil sladkými slovy a rozkázal jim, aby strom vyťali a spálili. Stařešina se poklonil a šel a políbil evangelium, a podobně i ostatní. Potom přijali od filozofa bílé svíce a šli ke stromu zpívající. Filozof vzal sekeru a udeřil třiatřicetkrát a kázal všem, aby sekali a vykořenili jej a spálili. V tu noc pak ihned byl od Boha seslán déšť. I poděkovali Bohu s velikou radostí a Bůh se z toho velmi těšil.

Filozof pak odešel do Cařihradu. Po návštěvě u císaře žil v tichosti na modlitbách k Bohu, usazen při chrámu svatých apoštolů. Jest pak ve Svaté Sofii pohár z drahokamu, dílo Šalomounovo, na němž jsou napsány verše písmem hebrejským a samaritánským, jichž nemohl nikdy nikdo ani přečíst, ani vyložit. Filozof však jej vzal a verše přečetl a vyložil. První verš je takto: „Číše má, číše má, prorokuj, dokud je hvězda. Buď nápojem pánu prvorozeni bdícímu za noci“. Potom druhý verš: „Pánu na okoušení vytvořena ze stromu jiného. Pij a zpij se veselím a vzkřikni aleluja“. A konečně třetí verš: „Hle, kníže! I uzří všecken sbor slávu jeho a král David uprostřed nich“. Potom je napsáno číslo devět set a devatero. Filozof je přesně rozpočetl a našel, že od dvanáctého roku vlády Šalomounovy do narození Kristova bylo devět set a devět let. Je to tedy proroctví o Kristu.

Zatímco se filozof veselil v Bohu, naskytla se opět jiná věc a úkol ne menší prvních. Neboť Rostislav, kníže-(král) moravský, z vnuknutí Božího a po úradě se svými knížaty a s Moravany vypravil (poselství) k císaři (Michaelovi), v němž pravil: „Náš lid se odřekl pohanství a drží se křesťanského zákona, ale nemáme takového učitele, který by nám vyložil (v našem jazyku) pravou křesťanskou víru, aby i j i n é z e m ě , pozorujícíe to, nás n a p o d b i l y . Tak nám, vladaři, takového biskupa a učitele pošli, neboť od vás se vždy dobrý zákon šíří do všech krajů“.

Císař shromáždil poradní sbor a povolal Konstantina filozofa, sdělil mu tuto věc a pravil: „Vím, filozofe, žes unaven, ale je třeba, abys tam šel, neboť tuto věc nemůže nikdo vykonat tak jako ty“. Filozof odpověděl: „Ač jsem unaven a tělesně churav, půjdu tam s radostí, mají-li písmo pro svůj jazyk“. Císař mu pravil: „Můj děd i můj otec i mnozí jiní hledali to a nenašli, kterak to mohu já nalézt?“ Filozof řekl: „Kdopak může psát řeč na vodu a získat si jméno heterika?“ Odpověděl mu opět císař se svým strýcem Bardou: „Chceš-li ty, může ti je vyjevit Bůh, který dává všem, kdo (o něco) prosí bez pochybování, a

otvírá tlukoucím“. Šel tedy filozof, a jak bylo jeho dávným obyčejem, oddal se modlitbě i s jinými pomocníky. Brzy mu je pak zjevil Bůh, který slyší modlitby svých služebníků, a ihned složil písmena a začal psát slova evangelia: Na počátku bylo slovo a slovo bylo u Boha i Bůh byl slovo, a tak dále.

Císař se zaradoval a velebil Boha se svými rádci. I odeslal jej s mnohými dary, přičemž napsal Rostislavovi takovýto list: „Bůh, který si přeje, aby každý přišel k poznání pravdy a snažil se o vyšší stupeň dokonalosti, viděl tvou víru a snahu, a proto zjevil písmo pro váš národ. Tím učinil nyní za našich let, co nebylo dáno leda v první léta, abyste i vy byli připočtení k velkým národům, které oslavují Boha svým jazykem. I poslali jsme ti toho, komu je Bůh zjevil, muže ctihodného a zbožného, velmi učeného a filozofa. Nuže přijmi dar větší a vzácnější nad všecko zlato a stříbro i drahé kamení a pomíjivé bohatství a hled' s ním rychle upevnit tu věc a veškerým srdcem hledej Boha a nezanedbávej spasení všech, ale vybízej všechny, aby nelenili, ale dali se na cestu pravdy, tak abys i ty, až je přivedeš svým úsilím k poznání pravého Boha, přijal za to odměnu i v tomto věku i v budoucím za všechny ty duše, které uvěří v Krista Boha našeho od nynějška až do skonání, a abys po sobě zanechal památku příštím pokolením podobně jako veliký císař Konstantin!“

Když přišel na Moravu přijal jej Rostislav s velikou úctou, shromáždil žáky a dal je k němu do učení. Brzy přeložil všecken církevní řád a naučil je jitřním a ostatním hodinkám, nešporám, kompletáři i obřadům mešním. I otevřely se podle slova prorokova uši hluchých, aby slyšely slovo Písma, a jazyk zajímavých zjasněl. Bůh se nad tím zaradoval a ďábel zastyděl.

Když Boží učení rostlo, ďábel, zlý závistník od počátku, nestrpěl tohoto dobra ale vešel do svých nástrojů a začal mnohé podněcovat a říkat jim: „Tím se Bůh nijak neslaví, neboť kdyby mu to bylo vhod, cožpak by nebyl mohl způsobit, aby od počátku psali písmem své řeči a tak slavili Boha? Ale on si vyvolil jen tři jazyky, hebrejský, řecký a latinský, jen těmi se má Bohu vzdávat chvála“. Ti, kdo tak mluvili, byli latinští a franští arcikněží s kněžími a uředníky.

Filozof se s nimi potýkal jako David s cizozemci a porážel je slovy Písma a nazval je trojjazyčníky a pilátníky, ježto Pilát tak napsal v nadpise (kříže) Páně.

Ale nejen toto jediné hlásali, učili též jiné zvrácenosti. Tvrdili, že pod zemí žijí lidé velkohlaví a že každý plaz je stvořením ďáblovým a zabije-li kdo hada, že se tím zbaví devíti hříchů; jestliže kdo zabije člověka, ať tři měsíce pije z dřevěné číše a skleněné ať se nedotýká. Nebránili též konati oběti podle dřívějšího obyčeje ani uzavírat nesčíslné sňatky. To vše jako trní vyťal a ohněm

svého slova spálil. Poukázal na to, co prorok o tom praví: „Obětuj Bohu obět chvály a vzdej modlitby své Nejvyššímu. Ženu své mladosti nepropouštěj, neboť pojmeš-li proti ní nenávist a propouštíš ji, bezbožnost pokryje žádostivost tvé, praví Pán všemohoucí. A strážte se v svém duchu, ať nikdo z vás neopustí ženu své mladosti. Činili jste, co jsem nenáviděl, takže Bůh svědčil mezi tebou a mezi ženou tvé mladosti, kterou opustil, a ona byla tvou společnicí a ženou tvé smlouvy“. V evangeliu pak říká Pán: „Slyšeli jste, že bylo řečeno starým: Nezcizoložíš, já však vám pravím, že každý, kdo pohlédne na ženu s žádostí po ní, již s ní svým srdcem cizoložil“. A dále: „Pravím vám, že kdo propustí ženu kromě příčiny smilstva, uvádí ji v cizoložství, a kdo od muže propuštěnou pojme, cizoloží“. A Kristus řekl: „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuje!“

A tak působil na Moravě čtyřicet měsíců, potom odešel (nechat) vysvětit své žáky. Na cestě přijal jej panonský kníže Kocel a velmi si oblíbil slovanské knihy, takže se jim naučil a dal také na padesát žáků v nich vyučit, a s projevy veliké úcty jej vyprovodil. Nevzal však od Rostislava ani od Kocela ani zlata, ani stříbra, ani žádné jiné věci, ale posloužil jim slovem evangelia bez odměny, toliko si vyprosil od obou devět set zajatců a propustil je.

Za jeho pobytu v Benátkách shromáždili se proti němu biskupové, kněží a mniši jako havrani na sokola a vytasili se s trojjazyčným kacírstvím, když řekli: „Člověče, pověz nám, jak to, že ty nyní Slovanům pořídil knihy a učíš jim, předtím však nikdo jiný jich nevynalezl, ani apoštol, ani římský papež, ani Řehoř Veliký (Theolog), ani Jeroným, ani Augustin? My známe jen tři jazyky, kterými lze Boha v knihách slavit: hebrejský, řecký a latinský“. Filozof jim odpověděl: „Zdaž nepadá déšť od Boha na všechny stejně? Nebo slunce také nesvítí na všechny? Nedýcháme na vzduchu všichni stejně? Jak se tedy vy nestydíte připomínat jen tři jazyky a chcete, aby všechny ostatní jazyky a národy byly slepé a hluché? Povězte mi, pokládáte Boha za bezmocného, jako by to nemohl dát, či za závistivého, jako by nechtěl? My přece známe mnoho národů, kteří mají své knihy a vzdávají Bohu slávu každý svým jazykem. Jsou, to jak známo, tito: Arméni, Peršané, Abasgové, Iberi, Sugdové, Góti, Avaři, Tursi, Chazaři, Egyptané, Arabové, Syřané a mnozí jiní“.

Nechcete-li však tomu rozumět, poznejte aspoň, jak o tom soudí Písmo. Vždyť David volá: Pějte Hospodinu všecy země, pějte Hospodinu píseň novou. A opět: Jásejte Hospodinu všecy země, pějte a veselte se a plesejte. A opět: Všecy země ať se pokloní a pěje ti, ať pěje jménu tvému, Nejvyšší. A opět: Chvalte Boha, všechny národy, vychvalujte jej, všichni lidé, a vše, co dýchá, ať chválí Hospodina. V evangeliu pak říká: Kdožkoli ho přijali, dal jim možnost stát se dítkami Božími. A v témž evangeliu opět říká: Neprosím toliko za ně, ale i za

ty, kdo pro jejich slovo ve mne uvěří, aby všichni byli jedno jako ty, Otče, ve mně a já v tobě. Matouš pak dí: Dána je mi všeliká moc na nebi i na zemi, jděte tedy a učte všechny národy a křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je zachovávat vše, cožkoli jsem vám přikázal. A hle, já jsem s vámi po všechny dny do skončení věku, amen. A Marek opět: Jděte do celého světa, každé evangelium všemu stvoření, kdo uvěří a bude pokřtěn, bude spasen, kdo neuvěří, bude odsouzen. Těm pak, co uvěří, dostane se těchto znamení: mým jménem běsy vyženou, novými jazyky budou mluvit. Praví také i k vám, učitelům zákona: Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci, že zavíráte království Boží před lidmi, neboť sami nevcházíte a těm, kdo chtějí vejít, nedovolujete. A jinde: Běda vám, zákoníci, že jste vzali klíč poznání a sami jste nevešli a těm, kdo chtěli vejít, jste zabránili.

Korint'ánům pak pravil Pavel: „Přeji si, abyste všichni mluvili jazyky, raději však abyste prorokovali, neboť větší je ten, kdo prorokuje, než ten, kdo mluví jazyky, leda by snad i vykládal, aby si církev vzala poučení. Nyní však, bratři, přijdu-li k vám a budu mluvit jazyky, co vám to prospěje, nebudu-li vám mluvit ve zjevení nebo poznání, v proroctví nebo nauce? Přece i věci neživé, které vydávají zvuk, buď flétna, nebo citera, nevydají-li různost zvuků, jakpak se pozná, co se píská nebo hraje? A vydá-li polnice hlas nejistý, kdo se bude hotovit k boji? Tak i vy, nevydáte-li jazykem srozumitelné slovo, jak se porozumí tomu, co mluvíte? Budete mluvit jen do vzduchu. Na celém světě tuším je totiž tolik druhů řečí a žádná z nich není bez hlasu. Neznám-li smysl hlasu, budu cizincem mluvícímu a mluvící bude mně cizincem. Podobně i vy, jež horlíte o dary ducha, hleďte, abyste jimi oplývali ke vzdělání církve. Kdo tudíž mluví jazykem, ať se modlí, aby mohl i vykládat. Neboť modlím-li se jazykem, duch můj se modlí, ale rozum můj nemá z toho užitku. Co tedy s tím? Pomodlím se duchem, pomodlím se i rozumem. Zapěji duchem, zapěji i rozumem. Vždyť, budeš-li blahořečit duchem, jak řekne k tomuto tvému díkučinění ‚amen‘ ten, kdo je v postavení nezasvěceného, když neví, co mluvíš? Ty sice dobře díky činíš, ale druhý není vzděláván. Děkuji svému Bohu, že mluvím jazyky víc než vy všickni, ale ve shromáždění chci raději říci pět slov svým rozumem, abych též jiné poučil, než tisíce slov jazykem. Bratři, nebuďte děti rozumem, ale co do zloby buďte jako nemluvnata, rozumem však buďte jako dospělí.

V zákoně je psáno: Cizími jazyky a rty cizími promluví k tomuto lidu, a ani tak mne neposlechnou, praví Hospodin. Proto jazyky nejsou znamením pro věřící, ale pro nevěřící, proroctví však je ne pro nevěřící, ale pro věřící. Vždyť, sejde-li se celá církev dohromady a všichni budou mluvit jazyky a vejde nezasvěcený nebo nevěřící, neřekne, že blázníte? Jestliže všichni prorokují a vejde některý nevěrec nebo nezasvěcenec, před všemi bude usvědčován, ode

všech bude posuzován a tajnosti jeho srdce vyjdou najevo. I padne na tvář a bude se klanět Bohu a vyznávat, že vpravdě Bůh je ve vás. Oč tedy jde, bratři? Když se scházíte, každý má žalm, má nauku, má zjevení, má jazyk, má výklad: ať se vše děje ke vzdělání. Mluví-li kdo jazykem, tedy nejvýš po dvou nebo po třech a postupně, a jeden ať vykládá. Nebude-li tu vykladače, ať ve shromáždění mlčí, sobě však a Bohu ať si mluví. Proroci, mluvte dva i tři, ostatní pak vykládejte. Dostane-li se však zjevení jinému, jenž sedí, první ať mlčí. Neboť můžete všichni prorokovat jeden po druhém, aby se všichni poučili a všichni potěšili. A duchové proroků prorokům bývají poddáni, neboť Bůh není Bohem rozbroje, ale pokoje. Jako ve všech obcích světců ať vaše ženy ve shromážděních mlčí neb se jim nedovoluje mluvit, ale ať jsou poddány, jak i zákon praví. Chtějí-li se něčemu naučit, ať se ptají doma svých mužů, neboť je hanba pro ženu mluvit ve shromáždění. Či snad vyšlo slovo Boží od vás, nebo dospělo jen k vám samým? Domnívá-li se kdo, že je prorok nebo že má Ducha, ať pochopí, že co vám píšu, jsou příkazy Páně. A pakliže to nechápe, ať si nechápe. Proto, bratři, horlete o prorokování a nebraňte mluvit jazyky. A všechno ať se děje způsobně a v pořádku“. Opět pak dí: „A každý jazyk ať vyzná, že Ježíš Kristus jest Pánem k slávě Boha Otce. Amen“. Těmito a jinými, hojnějšími řečmi je zahanbil a nechal je tak a odešel.

Když se o něm dověděl římský papež, poslal pro něj. A když dospěl do Říma, vyšel mu vstříc sám apostolik Hadrián se všemi měšťany nesoucými svíce, neboť se dověděli, že přináší ostatky sv. Klimenta, mučedníka a papeže římského. A Bůh jal se tehdy činit zázraky: člověk ochrnutý byl tu uzdraven a mnozí jiní se zbavili rozličných neduhů, rovněž i zajatci těch, kteří je zajali, po vzývání památky sv. Klimenta.

Papež přijal slovanské knihy, posvětil je a položil v chrámu svaté Marie, který slove Fatné. Pěli pak s nimi liturgii. A potom nařídil papež dvěma biskupům, Formosovi a Gauderichovi, aby vysvětili slovanské učedníky. A když je vysvětili, tu zpívali liturgii slovanským jazykem v chrámu svatého apoštola Petra a druhý den zpívali v chrámu svaté Petronily a třetí den zpívali v chrámu svatého Ondřeje; a nato zas u velikého učitele národů, apoštola Pavla, v chrámu v noci zpívali svatou liturgii slovansky nad svatým hrobem, přičemž měli ku pomoci biskupa Arsenia, jednoho ze sedmi biskupů, a bibliotékaře Anastasia. Filozof se svými učedníky nepřestával za to vzdávat Bohu náležitě díky.

Římané pak neustávali k němu chodit a dotazovat se ho na všechno a dostávalo se jim dvojího i trojího výkladu. Též jeden Žid přicházel a disputoval s ním, a jednou mu řekl: „Podle počtu let Kristus, o němž praví proroci, že se narodí z panny, ještě nepřišel“. Ale filozof mu spočítal všechna léta od Adama po

pokoleních a ukázal mu přesně, že již přišel a kolik je to let od té doby do nynějšíka, a po tomto poučení ho propustil.

I postihly jej mnohé útrapy, takže upadl do nemoci. A když byl trápen bolestným neduhem po mnoho dní, jednou spatřil zjevení Boží a začal takto zpívat: „Zaplesal duch můj a zaradovalo se srdce mé nad tím, že mi bylo řečeno: Do domu Hospodinova vejdemo“. Oblékl si svůj úctyhodný mnišský šat a zůstal tak a celý den se z toho těšil a pravil: „Od této chvíle nejsem já sluhou ani císaře, ani kohokoli jiného na zemi, nýbrž toliko všemohoucího Boha. Nebyl jsem a stal jsem se a jsem na věky, amen“. Na druhý den byl oblečen do svatého stavu mnišského, přijal k světlu světlo a přezval si své jméno na Cyril. V tomto stavu pak zůstal padesát dní.

Když se přiblížil čas odchodu z tohoto světa, pozdvihl své ruce k nebesům a pomodlil se k Pánu se slzami: „Pane Bože, který sis ponechal k své službě anděly netělesné, nebe si rozpjal a zemi zbudoval a vše, co jest, z nebytí přivedls v bytí, který vždy činíš po vůli těm, kdo se tě bojí a zachovávají tvá přikázání, vyslyš mou modlitbu a ochraň své stádo, k němuž jsi mne, svého neschopného a nehodného služebníka, poslal. Zbav je všeliké bezbožné a pohanské zloby a mnohomluvného rouhavého jazyka kacírského, který mluví rouhavě proti tobě, zahlad' trojjazyčný blud a dej, ať se tvá církev hojně rozroste, a až všechny je shromáždíš v jednomyslnosti, učiň je lidem vyvoleným, stejně smýšlejícím o pravé tvé víře a správném vyznání a vdechni jim do srdce slovo své nauky. Je to jistě tvůj dar, žes nás nehodné přijal za hlasatele svého Krista. Odevzdávám ti jakožto své ty, kteří konají dobré skutky tobě milé a kteréš mi svěřil. Spravuj je silnou svou pravicí, aby všickni slavili tvé jméno, mocná Trojice“.

Potom políbil všechny svatým políbením a řekl: „Požehnaný Bůh, který nás nevydal do rukou našich neviditelných nepřátel, ale potřel osidlo těch, kteří nám činili úklady, a zbavil nás od záhuby“. A po těch slovech zesnul v Pánu v svých dvaadvaceti letech, v čtrnáctý den měsíce února, druhé indikce, roku 6377 od stvoření světa (tj. 14. února 869).

I rozkázal apostolik všem Řekům, kteří byli v Římě, a též i všem Římanům, aby se dostavili se svícemi zpívat nad ním a vystrojit mu průvod pohřební, jaký by vystrojili samému papeži. To také učinili.

Metoděj pak, bratr jeho, poprosil apostolika a řekl: „Matka nás zapřísahala, aby toho, kdo z nás dříve odejde na soud, dopravil bratr do jeho kláštera a tam jej pohřbil“. Papež tedy kázal jej vložit do rakve a zatlouci železnými hřeby a tak jej držel po sedm dní, zatímco činil přípravy na převoz. Římští biskupové však řekli apostolikovi: „Bůh po putování mnohými zeměmi přivedl jej sem a zde vzal k sobě jeho duši, proto se patří, aby také zde jako ctihodný muž odpočíval“. Tu řekl apostolik: „Pro jeho svatost a lásku přestoupím římský obyčej a pohřbím jej ve své vlastní hrobce v chrámě svatého apoštola Petra“. Bratr jeho však řekl: „Když jste mne neposlechli a nedali mi ho, je-li vám to milé, ať tedy je uložen v chrámu svatého Klimenta, s nímž také sem přišel“.

Apostolik rozkázal, aby se tak stalo. I shromáždili se všichni biskupové a kněží a všecken lid, aby jej doprovodili s úctou, a řekli: „Otevřme rakev a vizme, je-li celý, není-li z něho něco vzato“. Ale ačkoli se mnoho namáhali, nemohli Božím řízením vytáhnout hřeby z rakve. I položili jej tak s rakví do hrobu po pravé straně oltáře v chrámě svatého Klimenta, kde se počaly dít zázraky. A Římané, když je viděli, tím víc se oddávali uctívání jeho svatosti. Namalovali jeho obraz nad hrobem a počali nad ním pálit světlo ve dne i v noci a chválili Boha, jenž takto oslavuje ty, kteří ho slaví. Jemu budiž sláva a čest a klanění na věky věků. Amen.